

RĘKAW (116) *sb m*

rękaw (115), (czes. *a. rus.*) **rukaw** (1) *MetrKor*.

a pochylone.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XIX w.

sg N rękaw (6). ◇ G rękawa (7). ◇ A rękaw (16). ◇ [I rękaw(e)m.] ◇ L rękawie (1). ◇ pl N rękawy (43). ◇ G rękawów (11), [rękawiów]; -ów (2), -(o)w (9). ◇ A rękawy (6). ◇ I rękawy (11) WyprKr (3), BielKron (3), Mącz (4), RejZwierc, rękawami (4) LibMal (2), KwiatKsiąż, SkarŻyw; -ami (1), - (a)mi (3). ◇ L rękawi(e)ch (11).

Część ubioru okrywająca rękę; manica Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz, Modrz, Calep, Cn (116) : Item zbroye [...] Item przedny a zadny plach Bernyeny Rukawy a fchorcz MetrKor 26/62; Murm 155; Mymer¹ [31²]; BartBydg 86; RejRozpr B3; Item powyedzial yfch thkanycze do rąkawow fperlamy thesz tham wlyemvzye wzyal LibMal 1544/90v, 1544/90, 91v, 1553/179v, 1554/184; ZapWar 1545 nr 2625; RejKup bb4; KromRozm I L2; iáko wedle práwá táki Gwar ma podnieść? Skaże Sędzia/ iże známieniem pálcá/ tho ielt podniowfzy pálec wielki práwey ręki/ vwiniiony w rękaw/ ták iżby go było dobrze widáć. GroicPorz v2v, v2v; RejWiz 71v; RejFig Cc5v; Szata Opadla z zlotoglowu gladkiego, fbrunatnem Jedwabiem. Rękawi rzezane z zlotich niczi s paíčzki wiázanemy WyprKr 60v; Kfztalt tey szati. temze bramem bramowani, Na rękawiech. po trzi brami takowesz podluz. WyprKr 64v; Kitlik Axamitni czarni z rękawi z zalofką. WyprKr 87v, 40v [2 r.], 41, 59v, 60 [2 r.], 61 [2 r.] (52); BielKron 34 [2 r.] 398v; też to nieprzysłucha yżeby fzyrmierz ku potkaniu ná fzkole albo gdzie indzie/ w dlugiey doctorowskiey z fzerokimi rękawami fzaćie miał przyść. KwiatKsiąż Qv; Manicatus, Co rękawy ma. Mącz 208a; Homo manuleatus, Który włożył ręce w rękawy. Mącz 209b, 51d, 203a, 207d, 208a, 209b, 469a; Górndworz T7; RejPos 236; BielSat Dv; Abowiem wfzák widzimy rozmaíte narody y ftany ludzkie iáko fie po tey drodze fznuruiá á práwie fie flizáią iáko kozy po lodu/ ftrzeżyfz fie áby cie ktory zá rękaw nie vchwyćil ábyfcie obá nie pádli. RejZwierc 137v, 58 [2 r.], 61, 78v; ModrzBaz 109v; SkarŻyw 192; KochFr 40, 130; Nigdy fie rękaw z fzáta od niego [kuśnierza] nie zgodzi/ Przeto mu fporo futro podfzywáć przychodzi. BielRozm 17, 25; Calep 635b; wálze fzáty tákie cudzoziemskie/ Wlofskie ábo Hifzpáńskie/ y dlugie Fráncufkie. Abo tákie czworákie rękawy rzezáne/ Pálámony łákotką wkoło popifáne ZbylPrzyg A3, A2v, A4v, B4.

W porównaniach (3): RejAp 198v; Abowiem tá ielt wádá w przyrodzeniu człowieká młodego/ iż nie tám gdzie rozum chce/ ále tám gdzie go náłomne á fwowolne przyrodzenie/ nie ináczey iedno iáko zá rękaw ciągnie. RejZwierc 18v, 90.

W charakterystycznych połączeniach: rękawy bramowane (8), dlugie, haftowane, rzezane (10), szerokie (2), trzęsione, wyszywane (3); rękawy z bramy, z bufikiem (2), z ferety (2), z perlami, z załózką, ze złotem (2); rękawy bez feretow (5).

Przysłowia: Bo lepiej záwždy ftráćić rękaw niżli fuknią RejWiz 192v; RejZwierc 30v; PaxLiz D; [radzibychśmy widzieli, żeby się rzeczpospolita bez nich [tj. podatków] obyść mogła, ale kiedy to być jeszcze nie może [...] wzdyc lepi choć ciężko sobie uczyniwszy rękawem zatkać, niżeli całą suknią ListyZygmAug 1570/570].

Nie fá tákie rękawy iáko kozuch cáły. March¹ A3v [idem] March³ V v.

oni o káždey rzeczy śmyele mowią/ á pińmo S. yákoby z rękawá fypą *KromRozm II* a3v.

Wyrażenie przyimkowe: »bez, krom, przez rękawow« (2:2:1):

~ *Wyrażenie*: »suknia (*a. sukienka, a. zupica, a. [karwatka]*) bez, krom, przez rękawow« (2:2:1):
jeřth pacholek wiřfoky chodzy wfukny czerwony przez Rąkawow *LibMal 1543/75v; BibRadz I 48c marg*; Exomis, Nieyákie odzienie/ álbo suknia króm rękawow. *Mącz 111b, 60b, 469a; [InwMieszcz 1580 nr 227]*. ~

Przen (2) :

Zwroty: »za rękaw chwatać [= *przytrzymywać*]« (1): Byłci teź owo Bázánt nadobnie vpřtrzony/
A pátrż iáko mu Iářtrąb pomiechrał ogony. A co tákich Iářtrąbow około nas lata/ Práwie wfżytki
nieřzczęćcie tuź zá rękaw chwata. *RejWiz 72v*.

»za swoj rękaw chwytać« = *szukać własnej korzyści* (1): [*starzec do młodzieńca*] widziřz onę w lefie
ná goścíncu tłufzczą. Ktorzy iuź vřtáwicznie tu ná to czekáią/ Iź kto idzye nowotny pilnie fie pytáią.
Czego řzuka/ gdzye idzye/ y o czym fie pyta/ A káždy tám z ořobná zá řwoy rękaw chwyta. *RejWiz 23*.

[»mieć peńny rękaw [*czego*]«: wnetćiby vćiekł dořwych diuifiy y diřtinctiy/ kthorych ma [...] peńny
rękaw *RotRozm A3v*.

»w rękawie nosić«: więć że źle jednego pana mająć – drugiego w rękawie nosić *AktaSejmikPozn 1590/130.*]